

MINISTERSTVO PRÁCE,
SOCIÁLNYCH VECÍ A RODINY
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

NADÁCIA OTVORENEJ SPOLOČNOSTI
OPEN SOCIETY FOUNDATION

Názov: Spovede rómskych
žien

Rok vydania.: 2013

Miesto vydania : Zvolen

© QUO VADIS, o.z. Zvolen
2013

I. Krasku 7, 96001 Zvolen

www.quovadis-oz.sk

Projekt Keď tradície bolia bol podporený financovaný z Dotácie na podporu rodovej rovnosti zameraného na dosiahnutie rodovej rovnosti a podporu uplatňovania zásady rovnakého zaobchádzania na základe pohlavia alebo rodu a sumou 56000 € z Fondu pre mimovládne organizácie, ktorý je financovaný z Finančného mechanizmu EHP 2009 -2014. Správcom Fondu je Nadácia otvorenej spoločnosti - Open society Foundation. Cieľom projektu Keď tradície bolia je Posilnenie kapacít MVO a zlepšenie podmienok na fungovanie občianskej spoločnosti .

Spovede rómskych žien

V rámci projektu
Keď tradície bolia

vydalo

QUO VADIS, o.z.

Realizátor projektu:

Keď tradície bolia

QUO VADIS, o.z.

I. Krasku 7

96001 Zvolen

www.quovadis-oz.sk

Autorky: Rómske ženy

z BBSK

Editorka:

Ingrid Kosová

© QUO VADIS, o.z.,

Zvolen 2013

PREDSLOV

Ingrid Kosová— štatutárna zástupkyňa QUO VADIS, o.z.

Striktne stanovené normy spojené s očakávaniami - muž je hlava rodiny, ženy sú ochrankyne domáceho krbu a pod.- , sú základným východiskovým predpokladom pre vznik a pretrvávanie rodových rozdielov, ktoré nie sú nevinné. Zotrvávanie v týchto normách je príčinou mocenskej prevahy mužov, ktorá má za následok nižšie ocenenie žien na trhu práce, nižší podiel účasti žien na verejnom živote, problémy pri slobodnom výbere zamestnania, a zároveň najväčší z následkov je násilie páchané na ženách v párových vzťahoch.

V prostredí rómskych komunít, kde sú normy a tradície hlbšie ukotvené sa stretávame s omnoho závažnejšími problémami rómskych žien, v porovnaní so ženami z majority. Tieto ženy sú vystavené viacnásobnej diskriminácii, ktorá má nesmierne závažné dopady na kvalitu života rómskych žien. V tejto úvodnej publikácii k projektu Keď tradície bolia Vám predstavíme spovede rómskych žien, ktoré sa narodili ako Rómky v chudobných rómskych lokalitách. Mená sú fiktívne.

ÚSMEV CEZ SLZY

Andrea 43 rokov

Vydala som sa ako 19 ročná. Snáď som už pred svadbou tušila, že to medzi nami nebude úplne ideálne, no žila som v predstave, že keď sa naučím byť dobrou manželkou a matkou, bude si ma môj budúci manžel ctíť a milovať. Čakala som dieťa a veľmi sme sa tešili. Prvé dva, tri roky po svadbe bol náš vzťah vcelku pokojný. Mala som pocit, že ma rešpektuje. Venovala som sa svojim koníčkom a odhodlala som sa pokračovať v štúdiu, nakoľko som stále túžila dokončiť si maturitu. Vtedy to začalo. Bola som čoraz častejšie preč z domu a neustále som počúvala, ako si priatelia a dokonca i jeho vlastní rodičia manžela doberajú. Namiesto toho, aby ma bránil, podľahol ich tlaku a mne začalo peklo. Neustále ma zhadzoval a strápnovel pred svojimi kamarátmi, aj pred rodinou. Buď o mne hovoril ako o vzore blbosti, alebo ma úplne ignoroval. No v súkromí to nebolo o nič lepšie. Stále častejšie opakoval: „Mlč! Si neschopná! Blbá!“ Dnes, s odstupom času sa mi zdá, že to nebolo až také hrozné, pretože dnes viem, že to bol len začiatok. Postupne sa k ponižovaniu začali pridávať nadávky a urážky. Za posledných niekoľko rokov manželstva som od neho ani raz nepočula svoje meno. Zásadne ma oslovuje „... ty jedna ku ...“. Neváha do sporov zaťahovať ani naše dieťa. Aj jemu neustále pripomína, že ženy a hlavne jeho mamička je k! Zničil moju túžbu študovať, ale vyčítal mi, že som doma s malým a nezarábam. Nesmiem nikam chodiť sama, snáď len do obchodu a s nikým sa nesmiem sty-

kať. Ani s mamičkou, či priateľkami, proste s nikým. Je to sviatok ísť na chvíľu čo i len nakúpiť, ale aj to robím neustále v strese a strachu, či si opäť nevymyslím, že meškám. Naposledy, keď som sa podľa jeho slov zdržala, čakal ma vo dverách a mne pri pohľade na jeho tvár zovrelo žalúdok. Hneď ako som zvnútra zavrela dvere, som sa zrútila k zemi po brutálnom údere do tváre. Hučalo mi v ušiach tak silno, že som ani nepočula jeho nadávky. Ešte týždeň som počúvala, že ma skrotí a prestal mi dávať peniaze. Tie, ktoré som dostala od mojej mamy mi brával. Zamkýnal ma a odopieral mi jedlo. Dokonca vyhodil aj všetky potraviny. Našťastie sa mi podarilo ujsť. Prvýkrát. S mojou matkou však býval mladší brat s rodinou a sami nemali takmer nič. Musela som sa vrátiť, ale so slovami, že s ním už nechcem mať nič. Vtedy ma prvýkrát znásilnil. A vtedy som pochopila, že pre nás so synom je jednoduchšie, keď mlčím a trpím. Napriek tomu, že som jeho otrokyňa, aj tak si občas nájde dôvod, aby mi pripomenul, kde je moje miesto. Raz za ním prišiel jeho kamarát chvíľu predtým, než sa muž vrátil z práce a chcel na neho počkať. Bola som zúfalá, pretože som vedela, že keď sa manžel vráti a uvidí, že som doma sama s pánskou návštevou, bude nepríčetný. Dopadlo to presne podľa očakávania. Na kamaráta bol milý, ale akonáhle odišiel, strašne ma zbil. Na tvári i na tele som mala podliatiny a krvavé rany. Hrozne som sa hanbila komukoľvek niečo povedať. Cítila som sa hlúpa, neschopná, závislá na mužovi a zúfalá. Ani rodičom som nechcela pridávať starosti. Nevedela som, čo robiť a neviem to dodnes. Snažila som sa od svojho manžela odísť už mnohokrát, ale nemám síl a on odísť nechce.

A tak vždy keď sa ma niekto opýta ako sa mám, usmejem sa a moje slzy v očiach si tak nikto nevšimne.

ODIŠLA SOM VČAS

Zuzana 22 rokov

Pre Rómov má rodina veľký význam. Manželský zväzok, „úradne“ potvrdený Rómovia poväčšine neuznávajú. Ale, ak žije chlapec s dievčaťom intímnym životom a chlapec má vážny záujem o dievča, taký pár si dáva sľub vernosti (zasnubujú sa) a žijú ako partneri. V rómskej rodine sú úlohy jej členov presne stanovené. Hlavou rodiny je otec. Starosť o zabezpečenie jedla má matka. Žena je zodpovedná za chod domácnosti, vybavuje administratívne záležitosti na sociálnych úradoch. Jej hlavné poslanie však spočíva vo výchove detí. Postavenie v rodine má žena iba ak je matka. Ak žena nežije s partnerom v harmonickom manželstve a muž ju fyzicky napáda, nikde sa nestážuje a berie túto situáciu ako normálnu. Veď jej ublížil jej manžel, s ktorým má deti a tak to asi v rodinnom živote podľa nej má byť. Nevie, že má právo rozhodovať o tom, či má mať jedno, dve a viac detí. Vo viacerých prípadoch si ani nemôže vybrať partnera, pretože jej ho vyberie rodina. Mladé ženy, predovšetkým v osadách, po skončení povinnej školskej dochádzky často nepokračujú v príprave na povolanie. Rýchlo vstupujú do partnerských vzťahov a v skorom, v nedospelom veku sa stávajú matkami. Vzhľadom na nízku odbornú a vzdelanostnú prípravu patria do početnej skupiny nezamestnaných, s horšou pozíciou uplatnenia na trhu práce. Mnohokrát ani nemajú záujem o zamestnanie, pretože sú nevzdelané a starostlivosť o rodinu je pre nich vlastne povolaním. Vo viacerých prípadoch veľkú rolu zohrávajú tradície, keď partner ani nedovolí, aby jeho žena išla pracovať. Žena v osade nepozná, na čo má právo. Poslušne trpí, ak ju muž bije, alebo ju podvádza, pretože tak bola vychovávaná svojou matkou.

Ak by sa aj rozhodla vzoprieť, nemá kam odísť, pretože celá rodina žije v osade.

Volám sa Zuzana a mám 22 rokov. Mám krásneho trojročného synčeka. Mala som krásnych sedemnásť rokov, keď som začala s kamarátkami obehávať všetky bary, diskotéky a zábavy, aké v našom meste boli. Nikdy som nehľadala nejakého chlapca a ani som si nemienila s nikým užiť len tak na jednu noc. V tom sa zjavil on. Boli sme spolu asi pol roka a odhodlala som sa s ním milovať. Čo čert nechcel, v osemnástich som ostala tehotná. Moji rodičia skoro skolabovali. Jeho však boli šťastní a bolo im jedno, že pôjdem maturovať a len nedávno som mala osemnásť. Nešla som na potrat. Milujem deti a v podstate som sa tešila, aj keď som vedela, že to bude ťažké - učiť sa na maturity a starať sa o dieťa. Ale myslela som si, že to zvládnem, veď som mala priateľa, ktorý mi kupoval, čo som chcela a robil mi jesť do postele. Bola som asi v piatom mesiaci tehotenstva, keď začal strašne žiarliť. Nechápala som ho, veď kto by žiarlil na tehotnú? Postupne ma začal obviňovať z rôznych hlúpostí: „...na koho sa pozeráš?! S kým sa rozprávaš?! Komu voláš?!..“ Neskôr, asi tak v šiestom mesiaci tehotenstva som dostala prvú facku. O chvíľu na to ma začal aj škrtiť a kopať. Vyvolal hádku s mojou mamou a začala mu vadiť moja rodina. Ale bola som zaľúbená a stále som dúfala, že ho to prejde. Myslela som si, že keď uvidí naše dieťaťko, všetko sa zmení. Nestalo sa. Po narodení nášho synčeka som stratila ilúzie aj o tom, že z neho bude dobrý otec. Nikdy Dávidka nekúpala a ani neprebaľoval. Nikdy mu neobliekol ani len pyžamo. Ani jesť mu nikdy neurobil. Začal veľa piť a celé noci som so synom na rukách stála pri okne a čakala, že kedy príde domov z krčmy v strachu, čo ma zase čaká. So synom na rukách ma snáď neudrie—hovorila som si. Často ho však nezastavilo ani to.

Nie raz sa stalo, že ma vláčil po zemi v kuchyni a kopal na zemi, alebo hodil do mňa popolník. Bil ma pästami po hlave a po tvári. Mala som monokle a krvácala som po celom tele. Na druhý deň mi nosil kvety a ospravedlňoval sa. A potom stál pri mne a hovoril mi, kde si mám dať koľko make-upu, aby mi to nebolo vidieť. Rany na tvári sa mi podarilo zakryť, ale tie v mojom vnútri nie. O dva dni sa nočné vyčíňanie opakovalo opäť. Čím viac som sa bránila, tým viac boli jeho útoky brutálnejšie. Keď zakázal mojej rodine chodiť do bytu a dokonca vídavať ich vlastného vnuka, vedela som, že je len otázkou času, kedy ma zabije. V jeho rodine som podporu nenašla. Jeho matka vedela, že ma bije, ale len poznamenala: „To ho prejde....“. Zrejme to vedela zo svojich vlastných skúseností, ale ja som už na to nevládala čakať. Vedela som, že je čas odísť. Kým išiel do obchodu, zbalila som syna a zavolala otcovi a na políciu. Zastihol nás práve keď som vychádzala z bytu. Chvíľu som sa zmietala v takom hroznom strachu, že nebyť prítomnosti polície, určite sa vrátim späť do bytu. Bol taký zúrivý, že neváhal vyhrážať sa môjmu otcovi a nadávať mu najhoršími nadávkami. Vďaka radám polície som ho udala za domáce násilie a týranie. Požiadala som o zverenie syna do mojej opatery. Konečne po troch rokoch týrania som to s ním ukončila. Mám 22 rokov a za sebou viac ako mnoho iných. Modriny už nemávam, ale srdce mám zlomené navždy.

KTO ZA TO MÔŽE?

Mária 55 rokov

Rodičov som od svojich deviatich rokov nevidela, ani som nič o nich nepočula. Matne si na nich pamätám. Na otca, sediaceho pri stole a neustále opitého a mamu s veľkým bruchom, ktoré po čase odložila a my sme mali ďalšieho súrodenca. Bolo nás priveľa na taký malý dom. Mali sme len jednu posteľ a tam spával môj otec. My so súrodencami väčšinou na chladnej zemi. Keď som bola malá, myslela som si, že sa volám k.... Tak ako moja matka. Stále mi to opakoval: „Si taká istá k.... Ako tvoja matka!“ Moja posledná spomienka na svojich rodičov nie je veľmi lichotivá. Otec opäť sedel pri stole a nadával mojej mame. V tom na ňu skríkol: „Okamžite mi naber vodu!“ Moja mama vzala pohár a nabrala mu vodu. Vo chvíli, keď pohár položila na stôl, ju otec udrel pästou do tváre tak silno, že začala krváčať z nosa. Hľadela som ako obarená. „Mala si mi ju pomiešať!“ Mama vzala lyžičku a poslušne otcovi pomiešala pohár studenej vody. „Nie tak!“ Skríkol, vstal a začal ju hrozne mlátiť. Nikdy nezabudnem na ten krik! Utekala som preč, najďalej ako som vládala a už nikdy som sa do toho domu nevrátila. Dospela som v detskom domove. Už som nemusela spať na zemi a konečne mi bolo teplo na nohy. Na to si spomínam najviac. Vždy mi bola hrozná zima!

Pár mesiacov po tom mi jedna z vychovávateľiek povedala, že som „cigánka“. Vôbec som netušila, kto to je a vtedy mi ukázala na stanici strhanú ženu, zúboženú a opitú, zničenú, škaredú a smradľavú. „Toto sú cigáni a ty k nim patíš.“ - povedala mi.

Zrútil sa mi celý svet. Bola som presvedčená, že takto skončím aj ja. Veď ak je toto cigánka a ja tiež... Siahla som si na život. Viem, možno si poviete, že nemôžem byť normálna. Je to preto, že si nedokážete predstaviť, s akým hrozným pocitom musíme žiť, keď nás niekto vníma iba takto—ako humus a odpad. Ja som tak skončiť nechcela, ale nevedela som sa zmieriť s tým, že ma aj tak takto vnímať budú. Ako tá vychovávateľka....

Zachránili ma, ale ešte veľmi dlho mi trvalo, kým som si prestala klásť otázky. Kto za to môže? Prečo som sa narodila ako Rómka? Prečo mám rodičov, ktorí sa o mňa nestarali? Necítila som nič, ani ľútosť ani nenávisť, len som si opakovala, že musím žiť inak. Moje deti budú milované a o tomto nesmú vedieť.

Vydala som sa keď som mala 20 rokov. Za Róma. Po roku snaženia dieťa nikde. Jeho rodina sa už bála, že čo som to ja za ženu. Ak nemáte dieťa, nemáte žiadnu hodnotu. Strašne som trpela! Opäť som sa cítila ako ten odpad! Začal piť a ja som sa ocitla na mieste svojej matky. Tiež mi občas po jeho fackách krvácalo z nosa. Ani narodenie mojich dvoch synov na našom vzťahu nič zásadné nezmenilo a spolu s deťmi sme častokrát v noci utekali z domu. K susedom. A ráno sme sa zakrádali späť. Veď kam by som šla?

Dnes po mnohých rokoch si ešte stále kladiem tú istú otázku. Kto za to môže? A čím som si to zaslúžila práve ja?

DOKEDY EŠTE?

Jana 32 rokov

Ležím v posteli a hľadím do tmy. Je už po polnoci, ale napriek únave nedokážem zaspáť. Čakám na neho. Viem, že ani dnes sa tomu nevyhnem – poobede volal z roboty, že ide s chlapmi na futbal, tak nech láskavo pohnem tou svojou cigánskou riťou a nachystám mu večeru na neskôr – a nech je ešte teplá, inak nech si ho neprajem, „suka jedna lenivá!“ Už si nepamätám, ako sa to všetko zvrtilo – ja a Dušan, taká veľká láska, poznáme sa od strednej. Dušan Neróm bol vždy hviezda, otec sa ešte za komunistov stihol nabaliť, takže rodina bola viac než dobre zabezpečená a syn to patrične využíval, okrem toho bol aj veľmi pekný. Hral futbal – miestnu ligu a vyvážal sa na vlastnom aute. Skrátka magnet na baby... Bola som v siedmom nebi, keď sa o mňa začal zaujímať – nikdy som veľmi neverila, že si niekto všimne Rómku. Napriek nesúhlasu jeho rodičov sme sa vzali a potom sa narodili malý Miško a Matúško. Skrátka rozprávka.....V zámke zašramotili kľúče. Stuhla som. Panebože, už je to tu. Vyskočila som a potichu prebehla do kuchyne. Z rúry som vybrala tanier s Dušanovou večerou a skontrolovala teplotu. Fajn, vydýchla som si – ešte to nevychladlo, aspoň kvôli tomuto nebude vyvádzať. So zatajeným dychom som počúvala, či sa mu už podarilo odomknúť dvere. Podľa nádvok a hrmotu za dvermi som vedela, že je opitý ako prasa. To neveští nič dobré. Horúčkovo som rozmýšľala, či som urobila všetko tak, aby som ho ničím nerozčúlila. Vedela som, že v tomto stave mu stačí málo...Možno, keď sa budem tváriť, že spím...Rýchlo som prebehla naspäť do spálne a s búšiacim srdcom sa skryla pod paplón.

Cítila som, ako mi drkocú zuby. Už počujem jeho kroky v kuchyni – možno sa naje a zaspí, dúfala som. V tom nočné ticho preťal rachot rozbíjajúceho sa riadu. „Kde si ty kurva špinavá?! Pod' sem!“ – hulákal. Rýchlo som vyskočila a bežala do kuchyne. „Bože, len nech sa nezobudia deti“ – pomyslela som si. Všade na zemi sa váľali porozbíjané riady a rozsypaná večera. „Čo sa stalo Duško?“ – opýtala som sa potichu. Namiesto odpovede mi strelil zaucho. Zatmelo sa mi pred očami, ale to mu nestačilo. Zdrapil ma za vlasy a pritiahol si moju hlavu k sebe, až som cítila jeho pot a alkoholom páchnuci dych. Smrdel ako prasa. „Toto mám žrať?“ – syčal mi do ucha. „Toto?!?!“ – zrúkol a ukázal rukou na zem. Už som vedela, že je zle, že dnes sa bitke nevyhnem. „Prestaň, zobudíš deti...“ – šepkala som a snažila sa dostať čo najďalej od izby, kde spali chlapci. Znovu ma udrel. Tentoraz trafil oko. Hlava mi takmer odletela a oči mi od bolesti zaliali slzy. „Padaj!“ – postrčil ma smerom k spálni. „Nie Dušan, prosím ťa, teraz nie...“ – plakala som, ale vôbec si ma nevšímal. Roztiahol mi nohy a surovo do mňa vnikol. Bolelo to, ale zaťala som zuby a čakala kedy skončí. Konečne sa odvalil a takmer vzápätí zaspal. Potichu som sa zodvihla a išla odpratať tú spúšť, čo ostala v kuchyni. Keď som bola hotová, odišla som do kúpeľne. Panebože! Oko som mala opuchnuté a tvár celú červenú. Čo poviem ráno deťom? Čo poviem susedom a mame? A čo poviem sama sebe? „Mami...“ – ozvalo sa plačlivo z detskej. „Matúško“ – zašepkala som a rozbehla sa za ním. Malý sedel na postielke a pretieral si oči. „Mami, pod' spinkať ku mne,“ fňukal, „ja sa bojím.“ „Neboj sa Matúšik, maminka bude dnes spinkať s vami. Pod', zakryjeme sa perinkou, zavrieme očka a budeme pekne hajkať“ – šepkala som. Matúško ma pevne objal. Starší Miško len niečo zamrmlal zo sna a pokojne spal ďalej. A tak tu ležím so svojimi deťmi a z očí mi tečú slzy. Chlapci sú všetko, čo mám. Tu s nimi som v bezpečí. Ale dokedy? ... Musím niečo urobiť. Kvôli nim. Ešte neviem čo, ale viem, že takto už žiť nevládzem.

ZLATÁ KLIETKA

Aneta 39 rokov

Niektorí ľudia si myslia, že majú právo druhých ľudí ponižovať a diskriminovať. Každodenne to počujeme a vidíme v médiách, až nám to pripadá normálne a už nik sa nad tým ani nepozastaví. Skúste niektorým ženám povedať, že sú diskriminované! Nahovárajú si, že sa ich to netýka!

Som mladá Rómka - Rumungrica, ktorá už od detstva snívala, ako každé malé dievča o kludnom, usporiadanom živote s princom, s ktorým budem vychovávať deti, mať zamestnanie, aby sme žili dôstojne a aby som mohla pripraviť svoje deti na život, keď sa raz rozhodnú byť dospelí. No v reálnom živote je to úplne iné. V 18 rokoch, som si svojho „princa“ našla. Volal sa Michal a bol Olašský Róm. V spoločenstve Olašských Rómov existuje dodnes vzájomná súdržnosť, ktorá je postavená na dodržiavaní pravidiel rodiny. V prípade porušenia týchto pravidiel je vinník postavený pred ich vlastný súd – kris. Zákony rodiny sú nadradené nad zákony štátu. Olašskí Rómovia sú veľmi uzavretí a nechajú medzi seba vniknúť nikoho cudzieho. Kontakty medzi Olašskými Rómami a Rumungrami sú preto veľmi strohé, až žiadne. Vôbec som netušila, čo to pre mňa bude znamenať. Žiť s Olašským Rómom. Po pár týždňoch som zistila, že nemám právo na vlastný názor. Že slovo vydať sa má svoj jasný význam. Vydať sa a nebyť slobodná. Nemohla som sa obliekať ako som bola zvyknutá. Musela som nosiť dlhé sukne, pretože nohavice sú pre ženy nedôstojné. Jazyk Rumungrov som nemohla používať. Zabíjali vo mne moje vlastné Ja. Vážila som si manželovu rodinu až tak, že som sa prestala cítiť ako človek.

Tak veľmi som sa snažila! A aj tak som nikdy nebola „poriadna“! A to Michal ako chlap nesmel dopustiť. „Budeš za mnou chodiť 2 metre! O týchto veciach rozhodujem ja! Nikto sa ťa na tvoj názor nepýta!“ Aj keď som sa prestala brániť, fyzické útoky sa opakovali stále častejšie. Nevie, kde som vzala silu, ale ušla som. Po rozvode sa to však len začalo. Vrátiť som sa nemala kam. Rodina ma s dvomi deťmi neprijala. Chvíľu sme sa túlili, ale vedela som, že riskujem, že mi vezmú deti. Do práce som nikdy nechodila a vzdelanie som nemala. Ved' na čo, keď muž sa o nás staral a nič nám nechýbalo? A aj tak by ma do práce nik nezobral. Rómka a ešte s dvomi malými deťmi! Hladná a zúfalá som stretla bývalého priateľa, ktorý nás prichýlil u seba. Vedela som, že očakáva viac, ale bolo mi to v tej chvíli jedno. Chcela som len útočisko pre svoje deti a čas sa spamätať. No môj ex sa neustále vracal a vyhrážal sa. Musela som platiť jeho dlhy a za jeho sprenevery som mala neustále problémy s políciou. Jeden večer vtrhol do bytu a brutálne ma zbil a znásilnil. Vtedy sa objavil môj nový „chlebodarca“ a prvý krát mi poskytol spôsob ako uniknúť z reality. Do polroka bola zo mňa troska. Neustále na drogách som už ani nevedela, čo sa so mnou deje. Akoby som žila v krásnej hmle a zrazu všetko bolo také ľahké! Len občas ma z tej hmly prenasledovali oči mojich detí. Mali všetko okrem mamy. V deň keď moja dcéra mala vážny úraz a ja som zase bola „mimo“, som s tým skoncovala. Nikdy si to neodpustím. A nikdy to už nevrátim. Nasledujúce mesiace boli to najťažšie, čo som kedy zažila. Drogy vám nevezmú len vaše zdravie a príčetnosť, ale hlavne vašu dôstojnosť. Láska k mojim deťom však bola väčšia ako tie bolesti. Dokázala som to. Z vďačnosti, že pri mne môj nový partner stál som sa mu snažila byť oddaná. A pritom mi vôbec nedošlo, že len vďaka nemu som skončila na dne. Netušila som, že nevedel prekonať, že ma už neovláda. Myslela som, že žijeme vcelku har-

monicky a ani som si nevšimla, že ma úplne začal izolovať od rodiny a priateľov. Prvoradý mi bol pokojný život s mužom, ktorý nás finančne zabezpečil. Jedného dňa som sa spolu s dcérou prechádzala a náhodne som stretla kamaráta, ktorého som dlho nevidela. Začali sme sa rozprávať a v tom prišiel môj partner „chlebodarca“. Slušne som ho predstavila a netušila som, čo bude nasledovať. Po príchode domov začalo vypočúvanie a výčitky, dokonca ma prvý krát zbil. Začal ma obviňovať, že som stretnutie s kamarátom plánovala kvôli sexu. Postupne sa to zhoršovalo a ja som už nesmel nikam ísť. Bola som uväznená v zlatej kletke. Smela som navštíviť iba moju mamu. Po príchode domov ma čakalo peklo. Musela som sa vyzliecť donaha a on ma začal prezeráť a ovoniavať. Bolo to strašné a ponižujúce, chcela som zomrieť. Trpela som ešte dva roky. Nechcela som opäť ujsť na ulicu a vystavovať deti hladu. Preto som si najprv tajne hľadala podnájom, kým doma som sa správala ako vzorná partnerka, aby si nič nevšimol. Až keď som mala istotu, že sa aj zamestnám, som ušla. Dnes som konečne po dvadsiatich rokoch utrpenia slobodná. Sama sebe som dala sľub, že už žiadny chlap mi nebude vládnuť a potláčať moje vlastné JA. Len neviem, či som ho už dávno nestratila.